

lähedalt antud kogupaigu peale kaotas Eestimaa aadlilipkond pea ja põgenes lahinguväljalt. Neid jälitavad kasakad tapsid neist Christian Kelchi sõnul "Inju ja Jõepere kandis mägede vahel üksjagu maha, ja vististi rohkem, kui oleks sündinud siis, kui nad oleksid vastu h a k a n u d". Rootsli jalavägi alustas ratsaväe toetusega jäädes taganemist, kuid hävitati ainult mõned ohvitserid, kes eesotsas major von Ungerniga ühes ratsaväega lahinguväljalt pagenud. Christian Kelchi järgi võetud ooberstleitnant Carl von Schlippenbach, mõned jalaväeohvitserid ja umbes 160 reameest vangid, kõik ülejäänud löödi maha.

A. Kikini sõnul jäi lahinguväljale umbes 900 surnut, osa tapsid kasakad jälitamise käigus ning ainult sadakond meest pääses põgenema. Vangilangenuid oli koos Carl von Schlippenbachiga üheksa ohvitseri ja 124 sõdurit. 25 raskelt haavatud rootslast saadeti Tallinna, langenud sõjamehed maeti maha. Kuigi kaasaegsed autorid on arvanud rootslaste kaotusi väiksemateks, kinnitab neid Eestimaa maanõunik Otto Fabian von Wrangell, väites, et rootslastest "enamus notiti maha ning osa koos enamike ohvitseridega langes vangid". Venelased kaotasid ainult 50 meest tapetu te ja haavatutena.

Kabelimägi, Kondiliivaak ja muud Suulise pärimuse järgi oli langenud Rootsli sõjameeste matmispaigaks Kabelimägi. Jaan Jungi kirjelduse kohaselt olnud see üks mäekink, "kelle õhtupoolse otsa peal üks koht ümmarguselt kiwidega ümber piiratud on, kust 2 jala sügavusest luukeresid on välja tulnud. Mäe hommikupoolsest otsast on kruusa kaewates ka luid ja mõned sõjariistad välja tulnud. Sinna maetud sõjajal. Matusekoht igapidi 20 sammu suur". Jung esitab teise kirjelduse Pajusti lähedal olevast matmispaigast, mis küllap käib samuti Kabelimäe kohta: "Sõjakalme Winni mõisa maa sees Pajusti küla ligi, kus üks kaunis kõrge mäekink on. – Seal on palju surnute luid ja sõjariistu välja tulnud, sest rahwajutu järele olnud seal Rootsi ja Wene vägede wahel suur lahing.

Leitud sõjariistad ja asjad on kõik kaduma läinud. Seal on ka üks pronksist sõrmus leitud, kelle peal väga wana moodu wigurid on. Sellest on arwata, et see matusekoht palju wanem on, kui Rootsi ja Wene sõjaaegne." Juhul kui Kabelimägi ongi Rootsli sõdurite matmispaik, peab neid lähikonnas olema teisi, sest Kabelimägi üksi on kõigi langenute matmispaigaks liiga väike. Oma noorusest mäletan, et Rootsli sõdurite matmispaigaks on nimetatud ka Roelas vallseljaku idanõlval asuvat Kondiliivaaku, kust kruusa võtmisel leiti inimluud. Seda teadmist kinnitab ka Jung, kelle sõnul olla luustikke leitud ka lähedal olevatelt põldudest. Suulise pärimuse põhjal tõsiseid järeldusi muidugi teha ei saa, kuid pole võimatu, et rootslased taganesid pealetungivate venelaste eest lõuna poole ning jälitajad tabasid ja tapsid neid veel mitmes muuski paigas peale lahinguvälja. Mis puudutab langenud Vene sõdureid, siis küllap maeti nemadki lahinguvälja lähedusse.

Pärast lahingut Christian Kelchi järgi hakkas vaenlane pärast lahingut "laastama ja põletama ja enamik külasid Rakvere, Viru-Jaagupi, Haljala ning paljud Kadrina, Väike-Maarja ja Simuna kihelkonnas põletati maha, inimesi tapeti, põletati ja piinati hirmsal kombel, ja see kestis kuni kesk-nädalani, mil vaenlane jälle lahkus ja Narva läks". Tundub siiski, et Kelch hindas mainitud juhul venelaste tegevusulatust ja tegude koledust üle, sest neil oli kiire kindral Georg Lybeckeri armee sissetungi ajaks tagasijõudmisega. Küllap elas Kelch venelaste peal välja oma frustratsiooni, mida tekitas tema vastvalminud pastoraadihoone järjekordne maha põletamine ja ühes tütreaga end venelaste eest soos ja rabas varjates üle elatud hirm.

Vinni lahingu järel oli Eestimaa rootslastel vähem täielikult väljas ning ladvaõunana ootas maa viimast raputust, et Vene maa rüppe langeda. See saabuski septembris 1710, mil Eestimaa rüütelkond ja Tallinna linn Venemaa ees kapituleerusid.

Heal lapsel öeldakse olevat mitu nime, ajaloosündmustel on aga sageli ka mitu toimumiskuupäeva. Nii peeti Vinni lahing Gregoriuse kalendri järgi 26. augustil, toonase Rootsi kalendri järgi 16. augustil ning Juliuse kalendri järgi 15. augustil.

UNO TRUMM, SA Virumaa Muuseumid toimetused@virumaaetaja.ee

Järgnevalt kasutan Rootsi kalendri vastavaid kuupäevi. Muuseas, Vinni lahingut kutsutakse ka Rakvere lahinguks.

Lahingut on kirjeldanud Viru-Jaagupi pastor Christian Kelch oma kroonikas "Liivimaa kroonika järg", mis avaldati 2009. aastal Ivar Leimuse toimetuses.

Ka on säilinud kindraladmiral Fjodor Apraksini ja mereväeohvitser A. Kikini lahingu järel saadetud ettekanded tsaar Peeter I-le. Viimaseid on kasutatud Mati Öuna ja Hanno Ojala 2012. aastal välja antud raamatu "101 Eesti lahingut" vahendusel. Rahvatraditsiooni on vahendatud Jaan Jungi 1910. aastal avaldatud tööst "Muinasaja teadus eestlaste maalt".

Põhjasõda

Põhjasõda algas 12. veebruaril 1700 Saksi kuurvürstiriigi vägede rünnakuga Riiale ning Vene vägede sissetungiga Ingeri- ja Eestimaale septembris 1700. Rootsli kuningal Karl XII-l õnnestus küll kiire ja otsustava teotsemisega Vene vägi 20. novembril Narva lahingus puruks lüüa, kuid järgnevalt tabas rootslasi ebaõnn, mis viis Tartu ja Narva langemiseni venelaste kätte juulis-augustis 1704.

Narva vallutamise järel kujunes Vene valduste piiriks Eestimaaal Purtse ning Rootsli valduste piiriks Kunda jõgi. Nende vahele jäi eikellelegimaa, mis oli aga pigem venelaste kontrolli all, sest rootslastel ründejõud puudusid ning nad piirdusid ainult kaitsega.

Lahingu eellugu

1708. aasta suvel koondas Rootsli kindral Georg Lybecker Viiburi kanti umbes 10 000-mehelise armee sõjakäiguks Peterburi vastu.

Temaga liitumiseks koondati Eestimaaal paiknevad väeosad augusti alguseks Vinni mõisa juurde, kuhu ooberst Hans Heinrich Lieveni juhtimise alla kogunes 1500 meest: 900-meheline jalaväerügement eesotsas ooberstleitnant Carl von Schlippenbachiga ning ooberstleitnant Joachim Friedrich von

Lieveni Eestimaa aadlilipkond 600 ratsaväelasega.

5. augustil saadeti ratsaväelased rittmeister Heinrich Nauckhoffi juhtimisel andmete kogumiseks luureretkele Purtse jõe taha, ent venelastel õnnestus nad tabada ja vangistada. 9. augustil korraldasid luureretke venelased, kuid, nähes Sämi silla juures relvile tõusvat rootslaste valvesalka, taganesid. 10. augustil lahkus ooberst Hans Heinrich Lieven ühes mitme ohvitseriga Tallinna, võttes kaasa kõik rügemendi mõõgad, et enne sõjasõidu algust nende tupsid parandada. Saanud teada rootslaste

pealetungist, otsustas kindraladmiral Fjodor Apraksin alustuseks purustada nende Eestimaaal paiknevad jõud ning saatis sinna 3000 jalamehest, trahunist ja kasakast koosneva väebrigadir Vassili Monastõrjovi juhtimisel.

15. augusti hilisõhtul jõudis Christian Kelchi sõnul Kunda jõel seisva rootslaste valvesalka teade, et "üsna tugev vaenlane olla marsil lähemas ja juba Purtse äärde jõudnud ning andis sellest märku Pajustis ja Vinnis seisvatele väeosadele. Aga need pidasid seda vaid umbes samasuguseks häireks, nagu see oli olnud

VINNI LAHING algas Vene tragunite ja kasakate rünnakuga

Möödunud aasta 16. augustil avati Pajusti külje all Kabelimäe jalamil mälestuskivi, mis tähistab 311 aasta eest, 26. augustil 1708 põhjasõja ajal peetud Vinni lahingu paika. Kuna tegu oli sõja viimase, kuid vähem tuntud lahinguga Eestis, tasub sellel pikemalt peatuda.

Nii jätsid rootslased kasutamata võimaluse astuda venelastele vastu loodusliku tõkke - Kunda jõe ääres.

nädala eest". Nii jätsid rootslased kasutamata võimaluse astuda venelastele vastu loodusliku tõkke - Kunda jõe ääres.

Pühapäeva, 16. augusti päikesetõusu ajal - päike tõusis mõni minut enne kella kuut - ründas küllap õõ läbi marssinud Vene vägi kahe välikahuri toetusel Sämi silda valvavate Rootsli jala- ja ratsaväelaste salka, lõi selle taganema ning tuli üle jõe. Vahipostilt anti peavägedele venelaste rünnakust teada ning seks ajaks kui nad kohale jõudsid, olid rootslased asunud positsioonidele lagedal väljal Vinni ja Pajusti vahel. Lahing algas pärast kella seitset Vene tragunite ja kasakate rünnakuga, mis aga tagasi löödi. Seejärel toimus madala intensiivsusega lahingutegevus umbes kolm tundi, kuni Vene jalavägi ja suurtükid kohale jõudsid.

Vene jalaväelaste esimese